

“Kalaallit Nunaata uuliasiornermut aatsitassarsiornermullu 2014-imiit 2018-imut periusissaani nutaami Naalakkersuisunit saqqummersinneqartumi paasissutissat aallaavigalugit aatsitassarsiornermi suliffissuaqarnitta ineriartortinnissaanut periarfissat pillugit apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiatut siunnersuut.

(Inatsisartunut ilaasortat Sara Olsvig aamma Naaja H. Nathanielsen, Inuit Ataqtigiit)

Akissuteqaat

(Aningaasaqarnermut Aatsitassanullu Naalakkersuisoq)

Naalakkersuisut Inatsisartut peqatigalugit Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermik suliaqarnermut ineriartortitsinissamut periarfissat oqallisiginissaannut periarfissinneqaramik qujapput.

Inuussutissarsiornermik ineriartortitsilluni, suliffissaqartitsinikkut aamma akileraarutinit isertitaqarnikkut, aatsitassarsiornermik suliaqarnerup siunissami Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut annertuumik iluaqutaalersinnaanissaa qulakkeerniarlugu, aatsitassanut suliaasaqarfimmi killissaliussat aalajaatsuunissaat pingaaruteqartoq, Naalakkersuisut siunnersuuteqartut isumaqatigilluinnarpaat.

Uuliasiornermut Aatsitassanullu periusissami inassuteqaatit piviusunngortinneqarpata, Naalakkersuisut isumaat malillugu taakkua aatsitassarsiornermik suliaqarnermut tunngavissarititaasunut killissaliussat pitsaasuunissaannik qulakkereqataasussaapput, taamaalillunilu aatsitassanut suliaasaqarfimmi ingerlatat annertusiartornissaannut tunngavissiissallutik. Naalakkersuisut nutaat Uuliasiornermut Aatsitassanullu periusissaq 2014-imeersoq suliaasaqarfinni pingaaruteqartuni tamaginni tapersersinnaavaat. Taamaattumik Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermik suliaasaqarfimmi periarfissat ullumikkutut itsillugit, Uuliasiornermut Aatsitassanullu periusissaq ukiuni aggersuni aatsitassanut politikkimi tunngavigineqassasoq Naalakkersuisut siunertaraat.

Uuliasiornermut Aatsitassanullu periusissaq sammisanut uagut nammineerluta annertoorujussuarmik sunniuteqarfigisatsinnut tunngassuteqartoq, oqallinnermi eqqumaffigissallugu pingaaruteqarpoq.

Pingaaruteqartut ilai periusissamik sammineqartut tassaapput:

Qarasaasiami paasissutissaasiviit aatsitassanut ikummatissiassanullu paasissutissanik nalunaarsukkanik imaqartut:

Uuliasiornermut aatsitassanullu periusissamut nutaamut atatillugu suliniutit ilaat suliarineqartoq tassaavoq, internet-ikkut iserfissiaq aqqutigalugu aatsitassarsiornermik

suliaqartut siusinnerusukkut ujarassiorluni misissuinernit ujarassiornermit paasissutissanik nalunaarsukkanik sukkasuumik akikitsumillu pissarsisinnaanissaannut, qillerummit qaqitat uninngasuutigineqartut pillugit paasissutissanik nalunaarsukkanik ajornannginnerusumik pissarsisinnaanissaannut, kiisalu sajuppillatsitsisarlu misissuinernit paasissutissanik nalunaarsukkanik atugassiisutaasunik pissarsinissamut periarfissiinissaq. 2015-imiit Kalaallit Nunaat suliassa qarfinni taakkunani qarasaasiatigut paasissutissaasivinnut akisussaasuulerpoq.

GeoSurvey Greenland pilersinneqarnissaa:

GeoSurvey Greenland-imik pilersitsinissaq maannamuugallartoq uninngatinneqarallarpog. Kisiannili aatsitassarsiornermi suliffissuaqarneq Kalaallit Nunaata aningaasaqarnerani annertuumik ilaassasoq politikikkut atituumik isumaqatigiissutigineqarpoq. Nunat tamarmik aatsitassarsiornermi suliffissuaqarnermik pilersitserersut namminneerlutik ujarassiornikkut ilisimatusarfeqarput, nunap aatsitassarsiornermi periarfissaqarfiuneranik uppersaasiisarnermi nittarsaassisarnermilu pingaaruteqartutut ilaasumik. Tamanna aamma Kalaallit Nunaata aatsitassarsiornermi periarfissaqarfiunera pillugu annertunerusumik ilisimasaqalernissamut aningaasaateqarfinnut aamma ilisimatusarnermut aningaasaliissutinit qinnuteqarnissamut periarfissaqalersitsisarpoq. Siunissami GeoSurvey Greenland pilersinneqarpat, nunatsinni ujarassiornikkut paasissutissat nalunaarsukkat Kalaallit Nunaata tamakkiisumik piginnittuuffigigai qulakkeerneqassaaq aammalu kalaallinut ilinniarsimasanut sulisussanut AC-tut atorfinnik pitsaasunik ilisimasalitutt suliffissat pilersinneqassallutik. Tamatuma saniatigut GeoSurvey Greenland nunami namminermi ujarassiornermi paasissutissaasiviussaaq, aatsitassanut suliassa qarfinni suliqartuusunut paasissutissanik nalunaarsukkanik ilisimasanillu atugassiisartussaq.

GeoSurvey Greenland pilersinneqaraluartoq, GEUS-imik suleqateqarneq ingerlatiinnarneqassaaq. Siusinnerusukkut ukiunut tallimanut isumaqatigiissutaasumut, 2014-ip naanerani atorunnaartumut nangissutigalugu, suleqatigiinnissamut isumaqatigiissut nutaaq 2014-imi atsiorneqarpoq. Tassani periusissatut suleqatissanut anginerusunut tunngatillugu, suleqatigiinnerni allani pisartut tamaasa assigalugit, taassuma uagut nammineerluta sapinngisavut ataqqissagai, piumasaqaataavoq.

Ujaqqat pinnersaasiassat aamma annikitsumik aatsitassarsiornermi ingerlataqarnerit:

Ujaqqanik pinnersaasiassanik suliffissuaqarneq Kalaallit Nunaanni ingerlanneqartussaavoq, taamaattumillu periusissatigut suliniuteqarfissatut siunnerfiusut ilai tassaapput ilatigut ujaqqanut pinnersaasiassanut periarfissaqarfiit aallunneqarnissaat aammalu annikitsumik aatsitassarsiorluni ingerlataqarnerup nukittorsarneqarnissaa, ilanngullugu sumiiffinnik taamaallaat annikitsumik aatsitassarsiornermik ingerlataqarfiusussanik inniminniineq aamma annikitsumik aatsitassarsiornermik suliqartunut siunnerfeqartinneqartunik pikkorissaanissanik neqerooruteqarnerit.

Ujaqqanik pinnersaasiassanik suliassa qarfik pisariusuuvoq, tassami Kalaallit Nunaata akileraarutinit royalty-nillu eqqortunik isertitaqartarnissaa qulakkeerniarlugu, ujaqqat pinnersaasiassat naleqarnerisa suliatigut piginnaaneqartunit aalajangersaaavigineqartarnissaa,

tamannalu aqputigalugu ujaqqanik pinnersaasiassanik suliassaqarfiup inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut iluaqutaanissaata qulakkeernissaa, pisariaqarpoq.

Taamaattumik True North Gems Greenland A/S-imut Qeqertarsuatsiaat eqqaanni piiaanissamut akuersissummut atatillugu, kisianni aamma rubininik aamma safir-inik piiaanissamut annikitsumik aatsitassarsiornissamut akuersissuterpasuarnut nutaanut atatillugu, oqartussaasut suliassaasa isumagineqarnissaannut, ujaqqanut pinnersaasiassanut immikkoortortaq pilersinneqarpoq.

2014-imi upernaakkut ataatsimiinnermi annikitsumik aatsitassarsiornermi ujaqqanik pinnersaasiassanik piiaaneq, tunisassiorneq avammullu niuerutiginninneq pilugit nassuiaammik suliaqartoqarnissaanut siunnersuut partiinit tamaginnit akuerineqarpoq. Taanna ”Kalaallit Nunaanni ujaqqanut pinnersaasiassanut inuussutissarsiuteqarnermik ineriartortitsinissamut inuiaqatigiinni periarfissaqarfiusut pillugit nassuiaat” sularineqaleruttorpoq aammalu 2015-imi Upernaakkut ataatsimiinnerup naammassinnginnerani tamanut saqqummersinneqassasoq naatsorsuutigineqarluni.

Ikummatissiassanut suliassaqarfimmi akuttunngitsumik neqeroortitsisarnert:

Uuliasiornermut suliassaqarfimmi, uuliamut akigititat annertuumik apparaluartut, uuliasiorfiutileqatigiiffiit soqutiginninnerisa attatiinnartinniarnissaa pingaaruteqarpoq. tamanna aamma akulikitsunik neqeroortitsisarnikkut pissaq, tassani aamma uuliasiorfiutileqatigiiffiit minnerusut pilerilersinniarlugit aammalu nunami uuliaqarsinnaanerata periarfissaqarfiunera pillugu pitsaanerusunik ilisimasaqalerniarluni, neqeroortitsinerit taakkua ilai nunami suliaqarnissamut tunngasuussallutik.

Akilaraarusiisarnermut ilusiliat:

Uuliasiornermut aatsitassanullu periusissap sularineqarneranut atatillugu nunanut allanut sanilliussilluni nalilersueqqissaarneq (benchmark), nunat assigiinngitsut aatsitassanut suliassaqarfimmi akilaraarusiisarnermi sanilliussiviusoq, sularineqarpoq. Nalilersueqqissaarnerit kingunerisaannik, aatsitassat suut piiarneqarnersut apeqqutaalluni, maannakkut aalajangersimasumik akilaraarusiisarnermut ilusiliamik atuutsitsisoqalerpoq. Aatsitassarsiornermik suliaqartut suliffissuit piffissani sivisoorujussuarni pilersaarutit malillugit sulisarmata, atugassarititaasunut killissaliussat aalajaatsuunissaat pingaaruteqarpoq, ilanngullugu akilaraarusiisarnermut ilusiliat akulikippallaamik allanngortinneqartanninnissaat.

GIS-imi nunap assingi nutaat:

GIS-mi nunap assingi nutaat periusissami toqqaannartumik taaneqanngillat, kisianni pisinnaatitsissutinut periaatsimi tamarmi ilaallutik pingaaruteqartut. Nunap assingi tunngaviusussat, ullumikkut pissarsiarineqarsinnaasut, pisuni amerlasuuni naleqqanik piviusunit 500 meterit angullugit nikingapput. Tamanna ajoralarpoq, assersuutigalugu annikitsumik aatsitassarsiornissamut pisinnaatitsissutinut, 1 x 1 km-isut annertussuseqartunut

tunngatillugu. Siunissami kissaataavoq Kalaallit Nunaata blokkinut aggulunneqarnissaa, taamaalilluni qinnuteqartut blokki ataaseq arlallilluunniit tuuginnarsinnaassallugit, taamaalillutillu pisinnaatitsissummik tunineqarlutik. Blokkat atorlugit periaatsimut eqqoqqissaartumik nunap assinginik tunngavissaqarnissaq pisariaqarpoq, kisianni aamma qinnuteqaatit allaffissornikkut suliarineqartarnerat tamatuma pisariinnerulersittussaavaa.

Avatangiisinut suliassaqarfik

Uuliasiornermut Aatsitassanullu periusissaq aamma avatangiisini allanngutsaaliuinermi pitsaassutsit qaffatsinneqarnissaannut, avatangiisinik allanngutsaaliuinerup pitsaanerusement aaqqissuusaanissaannut, Kalaallit Nunaanni avatangiisinut suliassaqarfimmi ilisimatusarnikkut siunnersuisarnermi piginnaasanik inerisaanissamik kiisalu avatangiisinut piumasaqaativut pillugit suliffissuarnut malittarisassat pitsaanerulernissaannut suliniuteqarnermi siunnerfissanik nutaanik imaqarpoq. Suliniuteqarnermi siunnerfiit taakkua tamarmik naammassineqareerput imaluunniit ingerlanneqarlutik aammalu assersuutitut taasinnaavara maannakkorpiaq uuliasiornermik aamma aatsitassarsiornermik suliassanut avatangiisinut nalilersuineranut aalajangersimasunut pingasunut peqatigitillugu, Naalackersuisut tusarniaanermut nittartagaanni aatsitassarsiorfinnut suliassanut VVM-mut malittarisassat nutaat tamanut ammasumik tusarniaassutigigatsigu.

Ilinniartitaaneq, suliffeqarneq, suliffissaqartitsiniarneq aamma innuttaasunik akuutitsineq

Uuliasiornermut aatsitassanullu periusissami taamatuttaaq pijuartitsisussamik ineriartortitsineranut tunngatillugu suliniuteqarfissanut siunnerfiit arlallit allattorneqarput, ilanngullugit pingaartumik innuttaasunik akuutitsineq, ilinniartitaaneq, suliffeqarneq aamma suliffissaqartitsiniarneq.

Suliniuteqarfissanut siunnerfinni taakkunani siunertaavoq, piginnaasanik inerisaanermut, inuussutissarsiutinik ineriartortitsineranut aamma aatsitassarsiornermik ingerlatani suliffissaqartitsiniarnermut tunngatillugu inuiaqatigiit kalaallit sapinngisamik annertunerpaamik iluanaaruteqarnissaasa qulakkeerneqarnissaa.

Uuliasiornermut Aatsitassanullu periusissaq inassuteqaatinut, aatsitassarsiornermik suliqaartut suliffissuit Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorluni misissuinissamut aningaasaliinissamullu soqutiginninnerulernissaannut, kiisalu aatsitassanut suliassaqarfiup pijuartitsisussamik ineriartortinneqarnerata siuarsarneqarnissaannut iluaqutaasussanut, allattuiffimmik imaqarpoq. Kisiannili quleqquttat matuma siuliani taaneqartut suliniuteqarfissatut siunnerfiusut katillugit 72-iusut, periusissami allattorneqartut, ilaannamininnguaat.

Naalackersuisut naliliipput aatsitassanut suliassaqarfimmi politikkikkut pingaarnertut tunaartaasuni, siunnersuuteqartut aamma apeqquteqaammut nassuiaatini oqaatigisaattut, aatsitassarsiornermik suliassanut aningaasaliinissamut ineriartortitsinissamullu ungasissumut, aalajaatsunik aammalu paasiuminartunik killissaliinissamik pisariaqartitsineq akuerineqartariaqartoq.

Taamaattumik inuussutissarsiortut niuernermik tunngaveqartumik aningaasaliinermi annaasaqarsinnaaneq, aatsitassarsiornermi suliaqartuni takuneqartarluni atuuttoq, akuerisariaqarlugu naatsorsuutigisariaqaraat, Uuliasiornermut Aatsitassanullu periusissamut tunngavigineqartariaqarpoq. Tassani assersuutigalugu pineqarput:

- piaanissaq imminut akilersinnaalluni, aatsitassanik aningaasaqarnikkut soqutiginaateqartunik peqarnersoq,
- aatsitassanut nunarsuarmi niuerfinni akigititat taamaaginnassanersut,
- aatsitassarsiorfimmut suliassap aallartinneqarnissaa teknikkikkut aningaasaqarnikkullu piviusunngortinneqarsinnaanersoq,
- aatsitassarsiorfiup suliassap piviusunngortinneqarnissaanut aningaasassanik sulisussanillu pissarsisoqarsinnaanersoq.

Kisiannili inuussutissarsiortut politikkimik pissuteqartumik aningaasaliinermi annaasaqarsinnaaneq akuerissagaat naatsorsuutigisinnaanngilarput, soorlu assersuutigalugu:

- maleruagassat atuuttut tatigalugit aatsitassarsiorluni misissuinnermut aamma suliassamik ineriartortitsinnermut milliuunerpassuarnik aningaasaliisoqareernerata kingorna, aatsitassarsiorfinnik suliassanik arlalinnik piviusunngortitsinissamut periarfissanik annertuumik allannguisussamik, inatsisini atugassarititaasunut killissaliussat tassanngaannaq allanngortikkutigu,
- inatsisini oqartussaasullu piunasaqaataat tamarmik naammassineqareeraluartut suliassap aalajangersimasup piviusunngortinnissaa akornuserutsigu,
- imaluunniit assersuutigalugu piviusorsiorlumik tunngavilersuuteqarata sumiiffiit annertoorujussuit ujarassiornermi nunap assingini ilaatikkunnaarutsigu, tassanilu aatsitassarsiorluni misissuinissamut piaanissamullu periarfissat akornuserlugit.

Ilisimavarput politikkimik pissuteqartumik annaasaqarsinnaanerit nalornissuteqarnerillu taamaattut, aatsitassarsiornermut suliassani aningaasaleerusussuseqarnermut ilungersunartumik kajumissuseerutsitsisinnaasut – aammalu aningaasaleerusussuseqannginnerup kingunerisussaavaa aatsitassarsiorluni misissuisoqannginnera. Taama ersaritsigaaq.

Taamaattumik uagut Naalakkersuisuni aatsitassarsiornermut suliassaqarfimmut politikkikkut atugassarititaasussanut killissaliussanik aalajaatsunik qulakkeerinissaq Inatsisartuni ataatsimoorullugu kissaatigineqartoq malugisinnaagatsigu naammagisimaartorujussuuarput.

Suut tamarmik tamatta immikkut kissaatigisatsitut pisinnaangitsut, aatsitassanut suliassaqarfimmi inatsisit aamma politikki pillugit atituumik isumaqatigiinniarnermi pinngitsoorneqarsinnaangilaq. Taamaattumik Uuliasiornermut Aatsitassanullu periusissaq 2014-imeersoq aamma uagut politikikkut partiit arlaanni isumaqatigivallaanngisatsinnik imaqarpoq. Politikikkut aalajaassuseqarneq aamma isumaqatigiinneq pisariaqartoq takutinniaanni taamaattariaqarpoq. Taamaattumik Naalackersuisut aammaloorlutik kaammattuutigissavaat, aatsitassarsiornermik suliaqartunik suliffissuarnik aatsitassaatsinnik aatsitassarsiorluni misissuinissamut paaanissamullu aningaasaliinissamut soqutiginnitsitsinnartussamik, aatsitassarsiornermut politikkimu ungasissumut aalajaatsuutitsinissamut, tamatta peqataassasugut. Uuliasiornermut Aatsitassanullu periusissaq 2014-imeersoq Naalackersuisut isumaat malillugu ukiumi aggersuni aatsitassanut politikkimut oqimaqatigiilluartumut tunngavissaalluarpoq.

Naalackersuisut pilersitsiviulluartumik oqallinnissamut, aammalu Inatsisartuni ilaasortat aatsitassanut suliassaqarfimmi ineriartortitsinerup siuarsarneqarnissaanut qanoq oqaasissaqarnersut aammalu siunnersuutissaqarnersut paasinissaanut qilanaarput.